

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א
רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

יו"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

לה"ו - פרשת נצבים וילך תשע"ז - ערב ראש השנה תשע"ח

מצות תקיעת שופר

בגליון זה נבאר את יסודות ההלכה והידורים ומעט כוונות בענין מצוה
נשגבת זו דתקיעת שופר

- א. יום ר"ה נקרא בתורה הק' יום תרועה, בו נצטוונו לתקוע בשופר, וכדברי חז"ל הק' במסכת ראש השנה דף טז עמוד א, אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? - אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. אמר רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! - אלא: למה מריעין? - מריעין? - רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, למה תוקעים כשהן עומדים, כדי לערבב השטן. ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן.
- ב. כל השופרות¹ כשרים לקיום מצוה זו חוץ מקרן של פרה אלא שיש הידור מצוה בקרן של איל זכר להזכיר אילו של יצחק² ושיהיה כפוף כי ככל שכפוף ליבו עדיף טפי³.

¹ ז"ל הירושלמי במס' תענית פ"ב ה"א, למה תוקעין בקרנות, לומר חשבנו לפניך גועין כבהמה.

² ז"ל חידושי הר"ן מסכת ראש השנה דף טז. למה תוקעין בשופר של איל. וא"ת ומנא לן דבעין שופר של איל דקאמר למה תוקעין בו. י"ל דאין ה"נ דבשום דוכתא לא תנן הכי אלא מנהגם היה לתקוע בשל איל ומשו"ה קאמר למה נהגו כן. ודכוותי' הא דאמרינן בתענית למה מתכסין בשקים למה יוצאין בביה"ק ולא נשנית כלל אלא מנהגם היה לעשות כן ז"ל הרשב"א במסכת ראש השנה דף לב. וגדולה מזו אמרו שם אמר ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל בראש השנה אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק, וההיא ע"כ לאו דוקא, ורמז נמי בקרא ליכא, ותנינן כל השופרות כשרין, אלא כל שראו חכמים להיות כן עשאו כאלו נצטוו על זה.

³ שו"ע ונו"כ ריש סי' תקפ"ו.

- ג. נחלקו הראשונים אם עיקר המצוה היא בתקיעה או בשמיעה, הרא"ש בפ"ג דר"ה סי' י הביא בשם הבה"ג שעיקר המצוה היא שמיעת הקול שופר והתקיעה היא כהכשר מצוה וכ"כ הרמב"ם בפ"א ה"א מהל' שופר ובתשו' הרמב"ם סי' קמב' ובטור וב"י סי' תקפ"ה. ולכן מברכים לשמוע קול שופר. אך דעת ר"ת והסמ"ג שהברכה היא על תקיעת שופר כי עיקר המצוה היא התקיעה⁵. ובתשו' שאגת אריה סי' ו' כ' דעיקר המצוה היא בתקיעה והשומע יוצא מדין שומע כעונה⁶.
- ד. בדיעבד אם ברך על תקיעת שופר יצא ידי"ח (כמו' בב"ח המג"א שוע"ר ומ"ב ועוד).
- ה. כמו כן יש לברך ברכת שהחיינו, וביום ב' דר"ה נכון שיהיה לבעל התוקע פרי חדש או בגד חדש שיכווין לפוטר בברכת שהחיינו, אך אינו מעכב.
- ו. התוקע צריך לכוין להוציא והשומעים צריכים לכוין לצאת ידי חובה, והכוונה מעכבת, רק שאם מתוך מעשיו נראה שכיון לצאת ידי חובה. (סי' ס' סק"י) והתוקע מכיון להוציא את כל השומעים כולל אלו הנמצאים מחוץ לבית הכנסת. (תקפ"ה ס"ט)
- ז. לכתחילה יש להמנע מאכילה של כביצה פת לפני שמיעת תקיעת שופר, אך בדיעבד במקום חולשה יש על מי לסמוך להקל בפרט ביום ב' דר"ה להתקיעות הם רק מדרבנן (או"ח סי' תרנ"ב ס"ב יעו"י ב"ט"ז שם ומה שכ' בביאור"ל ובס' מועדים וזמנים סי' ד)
- ח. יש לתקוע כשהשופר פונה למעלה ולכתחילה יש לתקוע בצד ימין הפה. (רמ"א תקפ"ה ס"ב, ויעו"י בביאור הלכה שם בשם האור שמח, יעו"ש).

⁴ וז"ל הרמב"ם בתשובה שם, ההבדל ביניהם גדול מאד. וזה שהמצוה המחוייבת אינה התקיעה, אלא שמיעת התקיעה, והיוצא מזה, שאלו היתה המצוה המחוייבת היא התקיעה, היה חייב כל אדם ואדם מן הזכרים לתקוע, כמו שחייב כל אדם ואדם לישב בסוכה וליטול לולב, והשומע, שלא תקע, לא היה יוצא ידי חובתו, והיה גם כן התוקע, שלא שמע, יוצא ידי חובתו, כגון אם סתם אזניו תכלית הסתימה ותקע, היה יוצא, משום שתקע. ואין הדבר כן, אלא המצוה היא השמיעה, לא התקיעה, ואין אנו תוקעין, אלא כדי לשמוע, כמו שהמצוה היא ישיבת הסוכה, לא עשייתה, ואין אנו עושין, אלא כדי לישב, ולכן נברך לישב ולא נברך לעשות, ונברך לשמוע קול שופר, ולא נברך על תקיעת שופר. ויעו"י עוד בתשו' פאר הדור סי' נא.

⁵ יעו"י מה שהאריך בדבריו בישיעות יעקב ריש סי' תקפ"ה.

⁶ ז"ל השאגת אריה שם, הא ליתא דע"כ תקיעת שופר לאו בשמיעה לחוד תלי' אלא בעיקר תקיעה נמי תלי' כמו מצות התלוין בדיבור דבקריאת הפה תלי' מצותו וא"כ שפיר דמו להדדי דמצות תקיעת שופר בתקיעה גופיה נמי תלי' דהא תנן בפ"ב דר"ה (דל"ב) המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא ותנן נמי בספ"ג דר"ה חרש שוטה וקטן אינו מוציא את הרבים י"ח זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. ואס"ד דתקיעת שופר בשמיעה לחוד נגמר מצותו אמאי השומע מן המתעסק וממי שאינו מחוייב בדבר לא יצא והא דמי שחציו עבד וחציו בן חורין גופיה אמאי אף לעצמו אינו מוציא ואפילו את שאינו מינו נמי יוציא דהא מ"מ קול שופר שומע. אלא וודאי כדאמרן. עכ"ל. ויעו"י בתשו' והנהגות ח"ד סי' קמא שכ"כ בשם הגר"ח מבריסק, וכ"כ בעמק ברכה (פומרנצ'יק עמ' עט) וכ"כ האבני נזר בסי' מ"ז"ל, וכן ילפינן התם בגזירה שוה ממדבר והתם כתיב ותקעתם. ואף דהתכלית הוא השמיעה. [וכמו שהביא הרמב"ם הדמיון מסוכה דאף דכתיב תעשה. מכל מקום המצוה הישיבה] מכל מקום בעין שיפעול זאת במעשה. והיינו שיתקע כדי שישמע או שיתקע שלוחו. אבל אם אחר תוקע כדי שישמע. הרי הקול נכנס ממילא באזניו ושמיעה איננה מעשה. כמ"ש הרא"ש נדרים (דף ע"ב ע"ב) דשמיעה הוי מיד דממילא. ואינו יוצא בקול זה שבא ממילא לאזניו כמו שאינו יוצא בספר תורה שהניחו לו אבותיו. ואינו דומה לסוכה דהישיבה היא מעשה. ועל כן אם מי שאינו בר חיוב תוקע דינו יכול לעשות שליח. כמו שאין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. אינו יכול לצאת בשמיעה. כיון דשמיעה אינה מעשה. ובקרא כתיב תקעו. עכ"ל. ויעו"י עוד מש"כ בסי' תלא ויעו"י עוד בחלקת יואב סי' לג ובקהילות יעקב על מס' פסחים סי' ז. ומש"כ באבי עזרי על דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שופר גבי חרש אי יכול להוציא אחרים לכא' דבריו נסתרים מדברי הרמב"ם גופא בתשו' פאר הדור סי' נא. יש שהוכיחו מכתבי האר"י ז"ל ששכ' סוד כוונת האדמת פני התוקע בשעת התקיעה שיש מצוה בתקיעה ולא רק בשמיעה.

- ט. סדר התקיעות הם: תשע תקיעות, שהם שלש תרועות שלפני כל תרועה ואחרי כל תרועה תוקעים⁷ ובכך יוצא שיש תשע תקיעות. וכמבואר במס' ר"ה כח. והטעם הוא, כי ביובל כתוב והעברת שופר תרועה על כן למדו שיש להעביר קול תקיעה פשוטה לפני התרועה ואחרי התרועה כתיב תעבירו שופר. וכתיב יום תרועה. ילפי' אחד מזולתו שיש להריע ג"פ ולקוע לפני ואחריה בכל פעם שמריעין. ואיתא בגמ' ר"ה לד. דאתקין רב אבהו⁸ בקסרין שיתקעו ג"פ כל סדר מהתרועות הללו מספק אם שברים הוו גנוחי או ילולי או שניהם. וע"כ תוקעים שלושים קולות. והיינו ג"פ שברים ותרועה ביחד וג"פ שברים לבד וג"פ תרוה לבד כשכל פעם תקיעה לפני ותקיעה לאחריה. והביא הר"ן בשם רב האי גאון, שאין הכוונה בדברי רב אבהו שלא ידעו סדר התקיעות עד אז, רק שהיו מנהגים לכאן ולכאן והוא סידר ותיקן ואיזן שכל המנהגים ישתוו לצאת ידי הכל. ותיקנו חז"ל שיתקעו תקיעות מיושב לפני תפילת מוסף וגם יתקעו על סדר הברכות במלכויות זכרונות ושופרות, רק שתקנה זו היא לציבור ולא ליחיד ויחיד שלא היה במוסף עם הציבור פטור מתקיעות שעל סדר הברכות. (תקצ"ב ס"ב ויעוי' בחזון איש סי' קלז או' ד)
- י. שיעור אורך התקיעה הוא כאורך התרועה, לכן בסדר שתוקעים שברים תרועה יש לתקוע תקיעה ארוכה כשיעור שברים ותרועה. ובשברים כשיעור השברים ובתרועה כשיעור התרועה. (סי' תקצ"ג ס"ג)
- יא. יש כמה דעות כמו' שם בשיעור התקיעה והשברים אך המנהג הוא לעשות ג' שברים כשכל שבר ארוך כשיעור ח' כוחות ולא יותר, והתקיעה גם בתש"ת צריכה להיות ארוכה כשיעור ט' כוחות לכה"פ. וי"א ששיעור התרועה הינו ט' כוחות, והשבר ג' כוחות כל שבר כדי שכל שלושת השברים יהיו כשיעור תרועה, ושיעור התקיעה של תש"ת יהיה מעט יותר מט' כוחות ושל תשר"ת י"ח כוחות. ובדיעבד אם עשה שבר כשיעור ב' כוחות יצא ידי"ח.
- יב. להלכה נקטינן, כדעה ב' ובדיעבד יצא ידי"ח גם אם התרועה היתה ג' כוחות וכך גם את התקיעה שלפניה ואחריה יצא ידי"ח. כמו כן לא יעשה את השברים יותר מג'

⁷ יעוי' בשו"ת גליא מסכת או"ח סי' ג שהתקיעות נותנות לתרועה שם תרועה וללא התקיעות שלפניה ואחריה אין להם שם תרועה בכלל, יעו"ש הנ"מ שבזה.

⁸ והנה הגמ' בשלהי ר"ה מביאה את הפסוק, ותייבב אם סיסרא ומיניה ילפינן מהי יבבה, רק כיון שהסתפקו החכמים מהי יבבה תקנו לתקוע שברים ותרועה אחריה כי הסדר כך הוא, שקודם גנוחי גנחי אחר כך ילולי. וי"ל שגנוחי וילולי הם ביטוי לב' הדרגות בהם אנו עומדים לפני ה' בימים לו, אם כבנים אם כעבדים, הבן מקבל מרות אביו ואפי' שאינו לרצונו שותק, וזהו גנוחי יבבה פנימית בגניחת הלב אך בשתיקה, אך העבד מיילל, ומשתעבד בעל כרחו לאדונו וזהו ילולי. ולפי זה מובן מדוע קודם גנוחי ואח"כ ילולי, וכך גם הסדר באמירת אבינו מלכינו כנגד בנים-אבינו כנגד עבדים-מלכינו ובב' בחינות אלו משתעבדים אנו כלפי אבינו שבשמים.

ובגמ' שם (לד.) איתא, אתקון רב אבהו בקסרין שיתקעו שברים ותרועה וכו' יעו"ש. ולכאו' מרומזת תקנתו בדבריו באופן נפלא וכנ"ל, כי רב אבהו הוא מלשון אב וזהו כנגד בחינת בנים, קסרין הוא מלשון קיסר וזהו בבחינת עבדים, ועל ידי ב' הבחינות הללו תיקן לשלב גנוחי וילולי שעל ידי קבלתו את ה' ית' בבחינת בן ובבחינת עבד מושלמת קבלת המלכות ובניינה שבכל ענין ואופן אנו משתעבדים אליו יתברך.

ובס' המועדים כהלכה הביא בהע' בשם בעל החזון יחזקאל מדרש בקהלת רבה פ"ז דאיתא שם, כי ירא אלוקים יצא את כולם, כגון רב אבהו דקסרין, ואמר ע"ז, שהכוונה היא בתקיעת שופר שתיקן לצאת ידי כולם.

כמו כן יש לציין בשזוה"ק פרשת פנחס האריך בכוונת התקיעות לפי תש"ת תר"ת ותשר"ת ומשמע שכן הוא עיקר התקיעות על פי האמת ולא רק מדין ספק.

כוחות ובדיעבד יצא עד ח' כוחות. (שם מ"ב סקט"ו). ולדעת הגר"א יזהר מאד שהשבר לא יהיה יותר מד' וחצי כוחות כדעת הרמב"ם שזהו שיעור תקיעה. יג. ג' השברים צריכים להיות בנשימה אחת, כי הם תרועה אחת. (שם ס"ד) ובשברים תרועה נחלקו בזה הראשונים אם יעשה אותם בנשימה אחת או לא, והכרעת השו"ע שבתקיעות מיושב יעשו בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד יעשו בב' נשימות, ואם תוקעים במעומד כל פעם כמנהגינו תשר"ת תש"ת תר"ת אפשר גם להיפך. (מ"ב שם סקי"ז ושעה"צ או' יז) והרמ"א כ' שיש לתקוע בב' נשימות אך המנהג הוא כעת המחבר וכמו' במ"ב בשעה"צ או' יח בשם החיי אדם) וגם לדעת הרמ"א יזהר שלא להפסיק יותר מכדי נשימה (מ"ב סקכ"א) והחזו"א כ' שלדעה ראשונה שיעשה הכל בנשימה אחת יעשה זאת בכח אחד ממש שהתרועה יוצאת מתוך השברים ללא שום הפס כלל, ולדעה ב' יפסיק פחות מכדי נשימה ואם הפסיק יותר מכדי נשימה לא יצא ידי חובתו כלל. וגם המקריא יקריא בנשימה אחת וכפי הסדר כדי שהתוקע לא יטעה.

יד. כל הקולות כשרים בשופר רק שיש הידור בתקיעה שתהיה ישרה מתחילתה ועד סופה ללא שום שינוי, וזוהי חומרא לא קלה, אך יש בכך הידור וכמבואר בס' מועדים וזמנים ח"א סי' ה' בשם המהרי"ל דיסקין, ומוכיח זאת מדברי הריטב"א והרמב"ן בדרשה לר"ה.

טו. השברים י"א שיעשה שבר פשוט כקול תקיעה קצר ללא שום הבדל ביניהם רק באורך התקיעה (כ"כ הריטב"א בדף לג. ויעויי' בעמק ברכה עמ' פ שהוכיח כן מדברי התוס' שם) וי"א כנ"ל רק שיעשה זאת עם קול יבבה יורד מעט בסופו (עיי' תשובות והנהגות ח"א סי' שמג שהבין כך בדברי הריטב"א, ובמועדים וזמנים ח"א סי' ה' כ' שיש מנהג שיש עושים טו או טו והביא שם בשם הגר"ח מבריסק שהיה שובר טו או בלבד ולא טו או טו, אך דיוקו של העמק ברכה מהראשונים נראה ברור להלכה).

טז. מנהג האשכנזים והספרדים שהתרועה היא קולות קצרים. ומנהג תימן הוא קולות של תקיעה ארוכה עם זעזועים.

יז. התוקע יתקע את כל התקיעות לכתחילה כי המתחיל במצוה אומרים לו גמור, כמו כן אין להפסיק בדיבור שאינו לצורך התקיעות מתחילת התקיעות עד סופם.

יח. מנהג הספרדים להריע תרועה גדולה אחר התפילה.

יט. י"א לומר את נוסח היהי רצון שבין התקיעות ובס' מעשה רב כ' בשם הגר"א שאין לומר, והרצוי הוא לחשוב זאת ולא להוציא בפה.

כוונות תקיעת שופר

הרבה כוונות נאמרו בסוד התקיעות חלקם על פי נגלה וחלקם על פי המקובלים, ונכתוב מעט מזעיר בענין זה ואידך זיל גמור בספרים הקדושים. עיקר כוונת

תקיעת שופר הוא להפוך את מידת הדין לרחמים, וזה מרומז במה שאמרו חז"ל למה תוקעים, רחמנא אמר תקעו, דהיינו כאן מכוונה הקב"ה רחמנא, שאמר תקעו כדי לעורר את מידת הרחמנא, ומידת הרחמים מתעוררת ע"י תקיעת השופר, כי כתוב, תקע בשופר גדול, וידוע כי לך ה' הגדולה והגבורה וכו' מרמז על י' ספירות, והגדולה היא ספירת החסד (כי על ידי גדולת ה' ית' המעביר על מידותיו משפיע חסדיו לבריותיו לפניו משורת הדין) והשופר בגימטריה תוקף, מרמז על תוקף הדינים וגם נפסק בטוש"ע בסי' תוק"ף, ושופר גדול היינו החסד ששורשו בינה, אם הבנים, ומשם מתמתקים כל הדינים הקשים ביום הדין, כי הרי השופר הגדול תוקעין בו ביובל שהוא שנת החמישים שערי בינה ותקיעות ר"ה ויובל נלמדו זה מזה כמבואר בדברי חז"ל, והתקיעה הראשונה היא מידת אברהם חסד, השברים מידת יצחק גבורה, והשברים מידת יעקב התפארת הממוצע ביניהם והתקיעה האחרונה ממתקת את כל הדינים מתחילה ועד סוף. ויעוויי' עוד בפרי עץ חיים המשך הכוונות בזה.

ובספר הקדוש שער המלך על ימים הנוראים כ' בשער ג פ"ו, כ' הטור אין שטן ואין פגע רע ר"ת שופר, והקשה הט"ז, והא שופר הוי ר"ת בלי המילה אין וא"כ זה להיפך רח"ל. ונראה לי, דהוא על דרך שמצינו במדרש שסמא"ל עצמו מלמד זכות על ישראל ואומר יש לך עם כמלאכים ע"כ אמר אין שטן ואין פגע רע כלומר אף שהשטן שם הוא אין פגע רע. עכ"ל הט"ז. נמצא שבשעת תקיעת שופר צריכים להתגבר ואז קטיגור נעשה סניגור.

ויש לציין את מש"כ במדרש פנחס מהרר"פ מקוריץ וז"ל, ונתנה תוקף שבמוסף ראש השנה אמר שיש בו כל כוונות תקיעת שופר, וביאר קצת מהם כי תוקף בגימטריא שופר קדושת היום הם המוחין הנמשכים על ירי השופר כי הוא נורא ואיום ובו תנשא מלכותך כי על ידי שנסתלקו המוחין נפל פחד גדול על כל העולם ומהרהרים בתשובה ועל ידי זה הוא העלאת המלכות, ויכון בחסד כסאך כי עיקר תיקון המלכות הוא על ידי העלאת החסד ותשב עליו באמת כי ז' הבלים שכד בגימטריא אמת ז' פעמים ס"ג גימטריא אמת עיין כל זה בפע"ח בכוונות תקיעת שופר. עכ"ל.

ויתכן לבאר עוד, דתקיעה בשופר של איל דווקא זכר לאילו של יצחק שהוא מידת הגבורה, הדין בתוקפו, ודוקא כפיית מידת החסד של אברהם לעשות דין ביצחק בגלל כפיית מידתו לרצון השי"ת מידה כנגד מידה תביא לכפיית מידותיו העליונות ביום דין לרחמים מרובים על בריותיו.

ובזה מקויים בנו הכתוב, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עימו ותרועת מלך בו. תרועה ל' רעות וידידות, כמושפי' רש"י שם. כי ביום הדין כשהשטן מתיצב לפני ה' כמובא בזוהר הק' פרשת בראשית ובמדרשים, על הפסוק באיוב, ויהי היום ויבוא גם השטן בתוכם, שנאמר ויהי היום ונאמר יום תרועה. הרי שיום זהו ראש השנה, ותרועת המלך מביאה למלך להפוך מידת הדין ולהתרועע עם עם ישראל ועל ידי כך יזכו לחיים טובים.

ואולי בדרך רמז י"ל דתרועת הוי באמצע אותיות "רוע" וע"י הת'קיעה בראש והת'קיעה בסוף עם התרועה באמצע נהפך לתרועת, שהתקיעה בראש ובסוף עם התרועה באמצע נהיה מרוע לרעות עם מלכו של עולם במיתוק כל הדינים הקשים לרחמים מרובים. ובתרגום יונתן כ' שפסוק זה מרמז על שופר של משיח, לעת"ל וכל שנה בתקיעת השופר מתנוצץ ממנו, וכל תפילות ראש השנה על המלכות ובפרט על מלכות מלך המשיח, מלוך על כל העולם כולו בכבודך והופע והנשא בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך.

ואכן כתב החתם סופר בדרשות בשנת שש אנכי, אמנם כבר כתבתי לעיל שהתרועה אף על פי שהוא ילולי ליל מכל מקום עצמותה הוא בכיה של שמחה ודבקות בה' יתברך כדכתיב ותרועת מלך בו. ואמנם שברים הוא שבר פושעים יחדיו ושניהם דאורייתא או יתרועע וידבק בה' וממילא יסתלקו הקליפות והפושעים או יעביר גילולים מן הארץ וממילא יתוקן העולם במלכות שד-י. עכ"ל. ואכן בליקוטי מוהר"ן תורה קעה כתב, עיקר מעלת הבכי' הוא כשהיא מחמת שמחה וחדוה, ואפי' החרטה טוב מאד שתהי' מחמת שמחה, שמרוב שמחתו בהש"י, הוא מתחרט ומתגעגע מאד על שמרד נגדו בימים הראשונים, ומתעורר לו בכי' מחמת רוב השמחה, וזה עיקר מעלת הבכיה, שתהי' מחמת שמחה, וזה בכיה הוא ר"ת בשמך יגילון כל היום (תהלים פט) שעיקר הבכיה שתהיה מחמת שמחה בשמו ית'. כי בכי' הוא מתעורר משם ס"ג שהוא בבינה, וע"כ בכיה בגימ' המילוי של ס"ג כמובא בכתבי האר"י היינו שהתעוררות הבכי' תהיה משמחה כי בינא לבא כמ"ש הלב מבין, ועיקר השמחה היא בלב, כמ"ש (תהלים ד) נתת שמחה בלבי, ומשם צריך שתהיה התעוררות הבכיה כנ"ל, ועל ידי זה נמתק הבכיה והבן. עכ"ל. ואכן כוונת התקיעות הוא במילוי שם ס"ג כמובאר בכתבי האר"י ז"ל, ומרומז בדבריו הק' את ענין תקיעת השופר שצריכה להיות מתוך גילוי ברעדה, וכמובא מהגר"א בס' תוספת מעשה רב או' נח וז"ל, אדמו"ר היה שמח למאד בעת תקיעת שופר כי כן אמר, שצריך להיות בשמחה וחדוה בעת שממליכין את המלך ומעטרים אותו כך אנו ממליכין את המלך בעת תקיעת השופר. עכ"ל. בינה נא זאת.

דרוש נפלא מהספר מטה מטה

עמוד העבודה דיני שופר סימן תתז

מצאנו עם היות שהעיקרים כולם הם שלש עשרה לדעת הרמב"ם. מכל מקום הם נלויים אל שלשה מהם, שהם מציאות השם, השגחה, תורה מן השמים. שלשה אלה הם העיקרים הראשיים, שכל שאר עשרה נלויים אליהם. סימן לדבר ראש דברך אמת (תהילים קיט, קס). פירוש הסימן לעיקרים הראשיים אמת, נוטריקון אמת, א'להינו מ'שגיח ת'ורה. או בדרך זה א'דני אלהים מ'צוי ת'מיד. הרי מציאות השם יתברך א'דני אלהים מ'שגיח ת'חתונים, הרי השגחה. א'דני אלהים מ'נחילנו ת'ורתו, הרי תורה מן השמים.

עוד מצאנו שכנגד השלשה העיקרים הראשיים הנזכרים תקנו לנו רז"ל בתפלת מוסף של ראש השנה על התקיעות שאנו עושים מעומד ג' סדרים, שהם סדר מלכיות זכרונות ושופרות. וכן כתב הר"י אלבו (ספר העיקרים) בפ"ד מאמר א', סדר מלכיות מורה על מציאות השם יתברך שהוא מלך מלכי המלכים ומלכותו בכל משלה. ונוסח הדברים והפסוקים שבו מורים על העיקר הזה, שמתחיל עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית, להורות על מציאת השי"ת שהוא אדון הכל וברא הכל, וכן חתמו כל הפסוקים על ממשלתו ומלכותו. סדר זכרונות כנגד עיקר השגחה, וכן מתחיל אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם, לפניך נגלו כל תעלומות כו', כל זה מורה על השגחה. סדר שופרות מורה על העיקר הראשי, שהוא עיקר התורה שנתנה לנו מאת ה' מן השמים ע"י משה רבינו ע"ה בהר סיני. ומתחיל אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם, מן השמים השמעתם קולך כו', בהגלותך מלכנו על הר סיני ללמד לעמך תורה ומצות. הרי בהדיא עיקר תורה מן השמים. וכתב הר"ד וויט"ל (מכתם לדוד שער כ"ה) שעליהם תקנו לתקוע ג' סימנין, שהם תשר"ת תש"ת תר"ת. לסדר מלכיות המורה על מציאת השי"ת תקנו לתקוע סי' תשר"ת, מורה למציאת השי"ת, כלומד ששכינתו שורה בכל מקום כי מלא כל הארץ כבודו.

ולוי נראה שמלת תשר"ת הוא במספר קטן אח"ד מורה על אחדותו. וגם יש בו ד' קולות, לרמז על שאר העקרים המסתעפים מזה העיקר, והם קדמות ונצחיות, אחדות, שלילת הגשמיות, תפלה. לסדר זכרונות המורה על השגחה, תקנו לתקוע סימן תש"ת שיש בו ג' מיני קולות, כנגד שלשה עקרים הנתלים בה, שהוא שכר ועונש, משיח, תחיית המתים. וכן לשון תש"ת רומז אל השגחת השם יתברך ששת לבו, כלומר השגחתו על כל דרכי בני אדם ומשכיר ומעניש, ומתיש כח, ונלחם

ומייסר, ונותן תושיה. לסדר שופרות המורה על התורה שנתנו לנו מן השמים, תקנו לתקוע סימן תר"ת, שיש בו שלשה מיני קולות, כנגד שלשה עקרים המסתעפים ממנה. דהיינו אין לה לא חילוף ושנוי, ונבואת משה ונבואת שאר כל הנביאים. גם כנגד תורה נביאים כתובים, מקרא משנה תלמוד. וכן תר"ת לשון תורה הוא.

סוף דבר הכל נשמע שהם שלשה סדרים, והתקיעות שאנו עושים לכל אחד מהם ביום ראש השנה מורים על השלשה הראשיים לכל שאר העקרים, שהם מציאות השם השגחה תורה מן השמים. לכן ראוי ונכון שיכוון התוקע בסימן תשר"ת שהוא מלכויות, כי הוא עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא היה ויהיה. בסימן תש"ת יתן אל לבו כי הוא עומד לפני אדון הארץ היושב על כסא כבודו, וצופה ומביט ומשגיח על כל יצורי עולמים, ולפניו גלוי וידוע כל תעלומות, אפילו שפוני טמוני מחשבות, חדרי קירות לב האדם ובוחן טוחות וכליות, וכל העולה על רוח בקרב לב האדם, ואין נסתר מנגד עיניו. ובסימן תר"ת יתבונן בלבו שהוא עומד לפני ה' אלהינו אשר נתן לנו את תורתו מן השמים מלהבות אש, מקולות וברקים וקול שופר חזק מאד. ויעמוד באימה וביראה וברתת וזיע, כאילו עומד במעמד הר סיני. ועל התוקע שמכוון בזה וכיוצא בו נאמר (תהילים פט, טז) אשרי העם יודעי תרועה, כלומר אשרי העם שיודעים רמז התרועה שרומזת על שלשה עקרים הנזכרים. וזה אמרו ה' באור פניך יהלכון שהוא אור תורה ואור השגחה. בשמך יגילון, ששמך הוא מורה על האמיתות מציאתך היה ויהיה. כל היום, היום הידוע שהוא יום ראש השנה, יום הדין, יום מיוחד לחק ליעקב ולמשפט לבני ישראל.

ומה מאד נמלצו לחכי כדבש לפי דברי פי חכם רבינו יעקב בעל טורים, שכתב בטור אורח חיים סימן תקצ"ה וז"ל, אחר שיגמור התקיעות מיושב יתחיל שליח ציבור אשרי העם יודעי תרועה וגו' עד תרום קרנינו. ולפי זה בהדיא הני שלשה עקרים כפי סדר מלכיות זכרונות ושופרות וסדר הכתובים. בשמך יגילון כל היום, זהו מציאות השם יתברך כאשר שמו מורה על מציאותו. כי תפארת עזמו אתה, אין עוז אלא תורה שנאמר (תהילים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן, וכנגד העיקר הראשי שהוא השגחת ה' אמר, ברצונך תרום קרנינו, כלומר הרוממות הוא ברצונך ובהשגחתך.

יהי רצון לפני אבינו שבשמים שנזכה לשוב בתשובה שלמה לפניו
ונזכה להכתב ולהחתם לחיים טובים בספרן של צדיקים גמורים